

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2016

MEMORANTAMO

MADUO: 80

Memorantamo o, o na le ditsebe di le 16.

KAROLO YA A: POKO**MABOKO A SETSWANA – MK Mothoagae****POTSO 1 (POTSO YA TLHAMO)**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 10 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

MAHUTSANA A MODIRI – NCD Mogotsi

- Mmoki o tlhagisa maikutlo a kutlobotlhoko ka mahutsana a a neng a wela modiri morago ga go dira ka natla, mme morago matsapa a gagwe a fetoga lefela.
- Modiri o ne a se ka a ipona letsapa lepe mo tirong ya gagwe ya go lema, a e dira ka manontlhotlho.
- Go ne go le mogote o o boitshegang, le fa go le jalo, modiri o ne a semelela le tiro ya gagwe.
- Pula le yone e ne e seyo, ka jalo, go ne go omile, mme modiri o ne a se ka a nyema marapo, o ne a golega dikgomo go tswela ka go lema.
- Mmoki o kaya fa modiri a ne a dira mo maemong a tlala, fela o ne a kgotlhelela mo tirong ya gagwe.
- Dikgomo tse a neng a di golegile le tsone di ne di sa ineele le fa go ne go le thata jang.
- Ka bonako dijalo di ne tsa tlhoga, masimo a molemi a sala a talafetse le go ntshofala ka ntlha ya dijalo tse dintle tse di neng di tlhogile.
- Tse tsotlhe tsa neela modiri tsholofelo ya gore le fa a ne a dira mo maemong a a bokete, matsapa a gagwe ga se a lefela.
- Se sa dira gore modiri a rorise Modimo gore tota fa o ka bo o le lefufa, re ka bo re tlaa bolawa ke tlala re ntse re jetse peo.
- Ka ponyo ya leitlho ga tla pula ya sefako se se neng sa fofora dijalo mo go utlwisang botlhoko. Modiri a bona dijalo di kgokgoelediwa nokeng ke metsi.
- Ka sebakanyana se se khutshwane boitumelo jwa modiri jwa fetoga selelo, a rothisa keledi ya kutlobotlhoko.
- Mmoki o gomotsa modiri gore a itse gore re adimilwe boitumelo, ke jwa nakwana fela.

[10]**KGOTSA****POTSO 2 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)****MOJAMMOGO-MMOLAYA-MOTHO – CLS Thobega**

- 2.1 Ba ne ba utlwana. (2)
- 2.2 Tlogelo - go tliša kelelano ka bonako ga mola ka go tlogela 'le' mo go kgarebe/go tliša go kibakibela ka bonako ga moribo le moretheto mo molathetong. (2)
- 2.3 Tshwantshiso - go dira gore mmuisi a tlhaloganye bonolo ka se go buiwang ka ga sona ka go tshwantshanya motho le phologolo. (2)

- 2.4 Maikutlo a kutlobotlhoko ka moo motho a se nang botshepegi ka teng. (2)
- 2.5 O ka bolawa ke motho yo o jang le go tshega le wena/motho ga a itsewe e se naga. (2)
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) [10]

KGOTSA**POTSO 3 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)****METSI-MASETLHA – EB Masoabi**

- 3.1 Tlogelo - go tlisa kelelano ka bonako ga mola ka go tlogela 'bo' mo go boko/go tlisa go kibakibela ga moribo le moretheto mo molathetong. (2)
- 3.2 Mothofatso - go naya dilo tse di sa tsheleng maikutlo a setho ka go kaya gore bojalwa bo setlhogo. (2)
- 3.3 Merafe e latlhegetswe ke baeteledipele ka ntlha ya bojalwa. (2)
- 3.4 Maikutlo a kutlobotlhoko e e tlisiwang ke tiriso e e botlhaswa ya bojalwa. (2)
- 3.5 Go dirisa bojalwa botlhaswa go na le ditlamorago tse di sa siamang. (2)
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) [10]

KGOTSA**POTSO 4 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)****LENTSWE LA MOLEDI – LD Raditladi**

- 4.1 Tlogelo - go tlisa kelelano ka bonako mo moleng ka go tlogela 'di' mo go phologolo/go tlisa go kibakibela ka bonako ga moribo le moretheto mo lebokong. (2)
- 4.2 Kutlobotlhoko - ya phetogo ya gore batho ba latlhile segologolo, mme ba dira dilo sekgowa. (2)
- 4.3 Tshwantshanyo - gore mmuisi a tlhaloganye bonolo ka go tshwantshanya go sa batlege ga moganetsi le go sa batlege ga Morena Jesu. (2)
- 4.4 Fa o fetoga le go ja monate, o se ka wa itebala e kete ga o bone. (2)
- 4.5 Tirisano le itshokelano. (2)
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) [10]

KGOTSA

POTSO 5 (DIPOTSO YA DIKHUTSHWANE)**SEPHAPHATHI O BOELA GAE – SA Moroke**

- 5.1 Mmoki o gagametse gore motho yo a mmonang a ke Sephaphathi yo a mo itseng kgotsa ga se ene. (2)
- 5.2 Poeletsomodumo ya **tlh** - go utlwatsa modumo o o senolang ka moo Sephaphathi a neng a tlhomola pelo ka teng. (2)
- 5.3 Mothofatso - bodutu bo mothofaditswe go tlhagisa bokao jwa ka moo bo neng bo otlhaya ba kwa gaabo Sephaphathi ka teng.
Tshwantshiso - go bitsa selo ka se sengwe gore mmuisi a tlhaloganye bonolo ka moo bodutu bo neng bo otlhaya ba kwa gaabo Sephaphathi ka teng. (2)
- 5.4 Maikutlo a go utlwa botlhoko ka moo Sephaphathi a tlang a sotlilwe ke lefatshe ka teng.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 5.5 Gaabomotho go thebephatshwa/Maropeng go a boelwa/Go ngalela legae ga go a siama.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[10]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI**POTSO 6 (POTSO YA TLHAMO)**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tiro ya motlhatlhojwa.

LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea

- Motswagauteng ke morwa wa ga Gokatweng le *Jankie Smook*, yo a mo imileng fa a ne a direla *Jankie Smook* le mogatse.
- Go tsholwa ga ga Motswagauteng e ne ya nna sephiri ka mmaagwe a ne a sa batle go itsiwe gore o mo tshotse le *Jankie Smook*, ka e ne e le moila go tshola ngwana le mothomosweu.
- Morago ga go belegwa, Motswagauteng o ne a romelwa gae jaaka sephuthelwana go godisiwa ke mosadimogolo ljelele le monnamogolo Puso, batsadi ba ga mmaagwe. Ga a itse monate wa go godisiwa ke motsadi wa gagwe wa nnete.
- Motswagauteng o godile a apara diaparo tsa maapolelo a bana ba basweu ba mosadimogolo ljelele a neng a ba direla.
- Ka dinako dingwe Motswagauteng o ne a ya sekolong a sa itshasa sepe, gongwe a ye a itshasitse oli e e nkgang ya motšhini o o rokang wa ga mosadimogolo ljelele.
- O godile a sa itse rraagwe le mmaagwe, mme a itse monnamogolo Puso e le rraagwe, mosadimogolo ljelele e le mmaagwe.
- Morago ga khularo ya ga ljelele le Puso, Motswagauteng o sala a sotlwa ke malomaagwe, Mosala, a mo latofaletsa leruo le a le tshwaetsweng ke monnamogolo Puso.
- Mosala o ne a bolelela Motswagauteng gore ke lekgalagatsana le le sa itseng mmaalona, mme ke ena mojaboswa wa dithoto tsa batsadi ba gagwe. A tsaya dipodi tsotlhe tse di neng di tshwaetswe Motswagauteng.
- Motswagauteng o ne a inaya naga morago ga go betswa ke Mosala ka a timeditse podi e a e batlileng gotlhe mo a neng a e solofela teng, a tsaya tshwetso ya go sa boele gae.
- O tsena fa go neng go na le loso, mme a kopana le Moleko le Teko ba ba neng ba mo kgaramelatsa mo molelong, ba mo sotla ka ditebego tsa gagwe.
- O welwa ke serame le go idibala mo sekgweng, mme o selwa ke Mokwepa, yo o neng a tumile ka go retla batho.
- Motswagauteng o thoba kwa ga Mokwepa ka thuso ya ga Gokatweng yo o mo lemogileng ka keetane e e mo tthamong gore ke morwae.
- Motswagauteng o goroga kwa Foreiborogo, mme o gorogela mo basimaneng ba bararo ba ba neng ba mo dipisa.
- O kopana le Kabo yo o neng a mo thusa le go mo kopa go ya le ena kwa Huhudi. Mo thekising bapalami le mokgweetsi ba mo kgoba ka mafoko ka ntlha ya tshobotsi ya gagwe.
- O tekitiwa ke batho kwa Huhudi morago ga go thusa mosadi wa mosweu yo o neng a phamoletse sekgwama ke tsotsi.
- Motswagauteng o tshaba kwa bookelong fa a se na go nna botoka ka ntlha ya go bowabowa ga lepodisi le a le boneng kwa ga Mokwepa.

- Kwa khefing ya mapotokisi, Motswagauteng o thulana le senatla se se mo lwantshang mo ba feleletsang ba wetse mo tafoleng ya batho ba ja.
- Motswagauteng o gatelelwa thata ke bolwetsi, mme o iphitlhela a le kwa ga *Salamina* le *Alberto*.
- O tshaba kwa ga *Alberto* morago ga go bona *Salamina* a rekisetsa mosadi wa mosankoma moriri wa gagwe.
- Kwa sekolong sa Foreiborogo, Motswagauteng o latofadiwa ka go phophola matsele a ga *Sarkie*.
- Motswagauteng o lwa le *Koot Labuschagne* kwa sekolong sa Foreiborogo, mme lekgotla la sekolo le mo koba mo sekolong.
- Mo tereneng, Motswagauteng o batla go lobelwa dintsi ke lepodisi la ditekete, ka go bo a palame terena a sa duela.
- Kwa bokhutlong, fa Motswagauteng a ithaya a re o bone mmaagwe, bobedi bo kgaoganngwa ke gore mmaagwe o atlholelwa botshelo jotlhe kwa kgolegelong. [25]

KGOTSA

POTSO 7

LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea

- 7.1 Motsitlane. (1)
- 7.2 Kabo - ba ne ba kgorometsa dikolotsana mmogo tsa go rwalela batho dithoto/
Kabo o ne a laletsa Motswagauteng go tla go lala nae fa ba ne ba tswa kwa
dikolotsaneng. (2)
Pule – ba ne ba tshamela kgwele ya dinao mmogo.
- 7.3 O rometswe go tswa Gauteng ke mmaagwe e le sephuthelwana. (2)
- 7.4 O mosetlhana
Matlho a matala
Moriri wa meetse ya pitse, ga se wa seAforika
Ditsebe di katogile legata.
(Di le PEDI fela.) (2)
- 7.5 Bobedi jwa bona bo godile ka tshotlego. (2)
- 7.6 O kutlwelebotlhoko - o thusitse Motswagauteng gore a nne le kolotsana ya go
rwalela batho dithoto/o ne a etela Motswagauteng kwa bookelong fa a ne a
teketilwe ke batho.
O lerato - o amogetse Motswagauteng go nna tsala ya gagwe fa batho ba ne
ba sa mo amogele. (2)
- 7.7 A ithate, a itlotle le gore a rate motho yo a mmonang mo seiponeng gonne go
se motho ope yo o mo gaisang. (2)
- 7.8 Motswagauteng o a ngwega gore ditiragalo tsa padi di tswewe, ka gore fa a
ne a sa ngwega, ditiragalo tsa padi di ne di ya go ema tsi! (2)

- 7.9 Ke ne ke ka kopa thuso ya bagolo mo motseng ka ba na le tshedimosetso ya gore malome ga a bolo go tloga fa lelapeng/Ke ne ke ka batla thuso mo mapodising ka ke na le tshwanelo ya go se sotliwe. (2)
- 7.10 O kgonne go dirisa digwere go intsha lenyora le tlala kwa nageng. (2)
- 7.11 Gore Mokwepa le lekoko la gagwe ba itheye ba re Motswagauteng o bofile Gokatweng gore a kgone go ngwega. (2)
- 7.12 Ee - o kopane le ene ka letsatsi la tsheko le katlholo, mme a mo itse e le mosadi yo o mo falositseng, yo o mo setshwantshong se se mo keetaneng. (2)
- 7.13 Keetane e ne e tshotse tshedimosetso ka batsadi ba gagwe le ditshwantsho tsa bona. (2)
- [25]**

KGOTSA

POTSO 8 (POTSO YA TLHAMO)

OMPFILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise

ELA TLHOKO: Mo tlamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Motlalepule o ne a dira mo meseseng mo Doornfontein, mme basetsana ba a neng a dira nabo ba mo logela leano. Ka sekhukhuni se se ke se tlhoka sebatladi, mongwe a mo loma tsebe.
- A tswa a ya go batla tiro gosele, ntekwane o ya go tsenda mo ganong la tau. A ya go tsenda mo matlong a maleele a makgoa. A fitlhela go dira tshetsana ya Aforika. Mo tshetsaneng e, ga bo go le mosetsana mongwe a bidiwa Thandi. E ne e le montlenyana wa difolete a ratwa ke botlhe. Fa Motlalepule a tsenda, a bona mokgele o mo tswa dinaleng o tsewa ke motho a tla a eme ka dinao.
- Thandi a simolola go mmeela dirai, go mo tshela dithupana letshotelong. Motlalepule a iphitlhela a le mo kamoreng ya ga Thandi e bile a goduma tee e a e fitlhelang e ntse e le mo molelong. E ne e se monate, e bile e na le monkgo o o bodilanyana. Motlalepule o fitlhetse Thandi a na le lekolwane la tedu tsa katse, mme la itirela boithatelo ka ena. Morago a lemoga fa a imile.
- Motlalepule o ne a tshwanela ke go batlela lesele la gagwe bonno kwa kgodisetsong ka e ne e se maikaelelo a gagwe a go ima e bile a le dikobo di magetleng.
- O ne a tshela a gopotse leitibolo la gagwe ka a ne a sa itse gore ngwana wa gagwe o tshela jang. O lekile go dira maano a gore a fitlhelele Omphile kwa kgodisetsong jaaka a ne a kopa RraMosidi gore ba ithuele ngwana wa mosimane. Leano la gagwe le ne la retela. O ne a simolola go nna ka sephiri gonne a sa se utulolela mogatse fa a ne a mo nyala.
- MmaMosidi o ne a simolola go ebela le naga, mme morago a otlhega ka ntlha ya lebaka la go batlana le tsibolantha ya gagwe.

- RraMosidi o lekile go batlana le thuso mo dingakeng, mme ga retela.
- MmaMosidi o ne a setse a bontsha gore di mo ya tlhogong ka go tlhola a tlhola ngwana mongwe le mongwe wa mosimane ka fa morago ga ditsebe, gonne a ne a beile Omphile letshwao ka fa morago ga tsebe ya molema.
- Bokoja jwa gagwe bo ne jwa etegediwa ke go tshwara sephiri. Tlhaloganyo ya gagwe e ne e sa dire sentle. Go ne go sa fete letsatsi a sa selwe mo mmileng.
- Baagisani ba ne ba setse ba mmita Dinalana ka ntlha ya go tshwaratshwara bana ba basimane.
- Motlalepule o ile a lemoga Omphile gore ke morwae, metsotsonyana fela pele a tlhokafala fa Omphile le Matlakala ba ne ba tlile go mo tlhola kwa ga gagwe.

[25]**KGOTSA****POTSO 9****OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

- 9.1 Motlalepule. (1)
- 9.2 O ne a ile go tlogela ngwana kwa kgodisetsong ka ntlha ya go tlhoka. (2)
- 9.3 Pelo ya gagwe e ne e le kwa go Omphile yo keletso ya gagwe e neng e le go mmona, e re mala a bosigo a gakologa, a bo a na le ena/Ka gonne ka malatsi otlhe o ne a gopola ngwana wa gagwe yo a mo isitseng kwa kgodisetsong. (2)
- 9.4 O ne a le bofitlha - ka gonne ga a ka a bolelela mogatse ka ngwana yo a mo isitseng kwa kgodisetsong/O tshotse sephiri go fitlhela a bo a swa.
O pelotelele - ka gonne ga a ka a ineela le fa a sa bone ngwana wa gagwe kwa a neng a mmeile gona, o ile a mmatla go fitlhela kwa bofelong a mmona.
O na le lerato la nnete - Se se itshupile ka go batlana le morwae go fitlhelela ka motsi wa bofelo.
(E le NNGWE fela.) (2)
- 9.5 O ne a sa bolelela mogatse gore o nnile le ngwana pele ga lenyalo/O ne a sa mmolelela ka ga Omphile/O ne a mo fitlhela gore o na le ngwana e bile o mo isitse kwa ntlong ya kgodisetso. O ne a tshaba go senyegelwa ke nyalo. (4)
- 9.6 O ne a ota, a hupetswa ke kutlobotlhoko ka ntlha ya go swa ka lehunelo, bofelong se sa mo koafatsa. (2)
- 9.7 Ke go re ruta gore sesafeleng se a tlhola e bile mmatlasagagwe kodumela, o etse mhatasediba/O re ruta gore sephiri se a bolaya/sotla. (2)
- 9.8 E siame - nka se godise ngwana yo ke sa itseng rraagwe/ka gonne maikaelelo a gagwe go mo isa kwa teng e ne e le go ya go mo tsaya morago, go tla go ora molelo wa iso la ga mmaagwe fa mala a mariga a gakologile.
Ga e a siama - ngwana ke neo ya Modimo, o ne a tshwanetse go mo godisa le fa a ne a sa itse rraagwe.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

- 9.9 A tshaba go mo utlwiswa botlhoko, go mo sulafaletsa. (2)
- 9.10 Ke ne ke ka kopa ba Lefapha la Boitekanelo go lemolola ka ke sa batle go godisa ngwana yo ke sa itseng rraagwe/Ke ne ke ka begela batsadi le ba sepodisi gore ba batlisisise kgang e.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 9.11 Ka ntlha ya fa Motlalepule a ne a fapogela le go tshwaratshwara bana ba basimane ka fa morago ga ditsebe ba ba nang le tshobotsi ya ga morwae. (2)
- 9.12 Sephiri se tlhokisa boitumelo e bile se a bolaya. MmaMosidi o ne a boloka sephiri, mme a tshela a se na boitumelo a bo a lwala/Sesafeleng se a tlhola, kwa bofelong MmaMosidi o kopana le morwae.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- [25]**

KGOTSA

POTSO 10 (POTSO YA TLHAMO)

ELA TLHOKO: Mo tlhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

MASEGO – G Mokae

- Masego o ne a nna le batsadi ba gagwe mo polaseng ya *Silkatsnek* moo a itemogetseng kgatelelo ya semorafe go batsadi ba gagwe ka base *Schalk*.
- O ya go tsena kwa sekolong sa Sedimosang kwa a itemogelang mathata ka ntlha ya kgatelelo ya molekane.
- Masego o kgotsofatsa tsala ka go nwa bojalwa, mme o feleletsa a beteletswe ka mokgwa o a sa o tlhaloganyeng.
- Petelelo ya ga Masego e dira gore a ithwale ngwana yo a sa itseng gore rraagwe ke mang, mme a tshwanelwa ke go busediwa gae.
- Masego o teketiwa ke rraagwe mo go maswe ka ntlha ya go ima, mme o amogelwa kwa bookelong.
- Kwa bookelong go lemogiwa fa a na le kgatelelo ya madi e e bayang botshelo jwa gagwe le lesea le a le imileng mo kotsing.
- Dingaka di kaya fa a tshwanetse go dirwa karo go leka go boloka lesea kgotsa mmaalona.
- Masego o utlwisiwa botlhoko mo go maswe ke go kalediwa ka kgole ga ga rraagwe ka ntlha ya go nna le seabe mo go fisediweng mo ntlong ga ba ga *Van Jaarsveld*.
- Ka ntlha ya go kalediwa ga ga rraagwe, Masego o tshwanelwa ke go tlogela sekolo, mme a batle tiro go kgona go tlamela lesea la gagwe.
- Mathata a ga Masego a okediwa gape ke go tlhokafala ga mmaagwe moragonyana ga go kalediwa ga ga Kgabo Motsepe.

- Masego o nna lelata la basweu moo a tsogang mo mosong ka somaamararo go tswa ureng ya boraro go tshwara setimela sa ntlha go ya tirong. Go ne go le bokete thata go tsoga ka nako eo, mme o ne a se na boitlhophelo. Fa a fetsa fela go tsena mo dikobong a gakgamale e setse e le nako ya gore o tshwanetswe ke go tsoga, mme pelo e rothe madi.
- O ne a le dingwaga di le masomeamararo, mme ditshikatshika tsa botshelo le mokgweleo wa go nna motsadi a le esi di setse di mo amile, di tlogetse dingalo tsa tsona mo mmeleng le sefatlhegong sa gagwe.
- O ne a tshwanelwa ke go tsamaya sekgala se seleele go ya kwa boemeladitimela jwa *DeWildt*, a na le basadi le banna ba ba dikobo dikhutshwane jaaka ena, le bona ba ya go jaka go fatela bana ba bona kwa maburung.
- O ne a patelesega go tlhapa ka metsi a a tsididi mo marigeng gonne morwae a sa reka parafene ya go gotetsa poraemasetofo. O ne ka malatsi mangwe a salela bathapi ba gagwe le ntlo, mme a tlogele morwae a le esi mo gae.
- O tsenngwa dingalo ke mapodisa ka ntlha ya go direla ba ga *Lazar* bao ba neng ba ileditswe ka ntlha ya kamano ya bona le *Vusi Mngoma* le kamego ya bona mo dipolotiking tsa naga.
- Fa a ithaya a re o bone lerato mo go *Vusi Mngoma*, mapodisa ba a mmolaya, mme o sala ka kutlobotlhoko e e boitshegang.

[25]

KGOTSA

POTSO 11

MASEGO – G Mokae

- 11.1 Mapodisi. (1)
- 11.2 *Cathy* le *Sol Lazar*. (2)
- 11.3 Go lwa le *base Schalk* le go fiseisa ba ga *Van Jaarsveld* mo ntlong. (2)
- 11.4 Mmele o o agegileng sentle.
Kodu e e maatla.
A katogile monyo.
Letshwao la botsalo le lentsho, le le lennye mo lerameng la molema. (4)
- 11.5 Bogale - o ne a gana Masego a ya go tsena kwa Sedimosang, a batla go itlhokomelela ene/Selamolela o ne a bolelela Kgotle ka bosilo ba gagwe fa ba le mo tseleng go ya *Silkatsnek*.
Lerato/Maikarabelo - o ne a apara makgasa le go itima tsotlhe a batla go bona Masego a tswelletse pele kwa sekolong.
(Di le PEDI fela.) (4)
- 11.6 E tswelletsa diteng tsa padi pele ka gore fa Masego a ka bo a sa betelelwa le go ima, padi e ne e sa ye go ya gope. (2)
- 11.7 O dirile gore ntlo ya bona e fisiwe le gore ba fudugele moseja. (2)

- 11.8 *Sannah* o tswelletsa morero wa padi ka go raela Masego go nwa bojalwa gore a feleletse a beteleletswe le go ima. (2)
- 11.9 *Cathy* o ne a thusa go direla *Vusi* lotseno ka go golola dibuka tsa gagwe kwa moseja ka leina lesele.
Vusi o ne a ya bosigo kwa ga bo*Sol* go tsenela dikopano le go robala teng.
Botlhe ke balwelakgolosego, mme ba kopana kwa dikopanong.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 11.10 Khutsanyana e e sa sweng e letile monono/Boitshoko le bopelotelele bo a duela.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko) (2)
- 11.11 Maloba bantsho le bammala ba ne ba ileletswe, gompiano dikiletso tsa bantsho le bammala di fedisitswe.
Maloba bantsho ba ne ba patelediwa go tsamaya ba tshotse makwaloikitsiso, gompiano batho ga ba pateletsege go a tshola.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[25]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25****KGOTSA**

KAROLO YA C: TERAMA**POTSO 12 (POTSO YA TLHAMO)**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Moku

- MmaTšhatšhi e bong mmaagwe Kgabele gammogo le mogolowe moswi e bong Monyana, ba tlhakatlhakanya dilo ka ntlha ya botswapelo jwa bona mo dilong tse di sa ba lebanang.
- Kgabele ke mosadi yo o tswetsweng ke bogadi le fa lenyalo la gagwe le ise le ketikiwe, fela dikgomo tsa gagwe tsona ba di amogetse tsotlhe. Se, se kaya fa e sa tlhole e le wa bona gonne ba jele dikgomo tsa bogadi jwa gagwe.
- O kopana le kotsi ya go thulwa ke bese a itsamaela fa thoko ga tsela. Dikgogakgogano magareng ga malapa a mabedi a, di tlholwa ke madi a a tshwanetsweng go duelwa a inšorensense.
- MmaTšhatšhi le morwadie Monyana ba bona fa go le matshwanedi gore a bolokelwe mo lapeng la gaabo ka ba bona madi a tsile go ba tswa diatleng, mme Nkele mmatsalaagwe Kgabele o tsile go nna motho.
- Ka ntlha ya madi a a tshwanetsweng go duelwa a, MmaTšhatšhi le morwadie ba ya go itsise Nkele kgang ya gore Kgabele o tshwanelwa ke go bolokelwa kwa gaabo ka a ne a adimilwe, mme a sa tsewa semolao.
- Go na le kgogakgogano ya setopo, fela ka ntlha ya madi a inšorensense gonne Nkele o ne a ba itsise fa go se kgang e a ka e buang nabo gonne taolo e le ya ga Raesebo, mogatsa wa moswi.
- Bobedi jo, ga bo dumelane ka dikakanyo tsa ga Nkele, gonne a kaya fa a se kitla a seka setopo ka a duetse bogadi jotlehe, e bile a sa ba kolote, ka jalo, setopo se le mo diatleng tsa gagwe.
- Megagaru ya ga Monyana le mmaagwe e dira gore ba fatlhwe ke nnete, mme ba ithamake ka gore moswi ga a tswa kwa lapeng ka lesira le bolomo, ntswa ba itse gore ka Setswana fa bogadi bo dule go kaiwa fa motho a nyetswe.
- Raesebo ene o ikaegile mo setsong sa gore mosadi ke wa gagwe ka a ntshitse bogadi, a tswa kwa ga Mmagiseterata gammogo le Kgabele, e bile ba na le setefikeite sa nyalo.
- Raesebo le mmaagwe ba fetsa ka gore Kgabele o tswela mo matikiring a ba ntseng ba nna mo go ona mo dikgweding tse tlhano tse di fetileng.
- MmaTšhatšhi o kopa kgakololo mo go kgaitšadie, mme o mo lemosa phoso e a e dirileng gonne moswi le fa a sa direlwa moletlo, fela o nna kwa ga gagwe e bile o fetotse sefane.
- Morago ga kgakololo e, ba ipata ka matikiri a moswi a nnang mo go ona e le mooki ntswa kgankgolo e le madi a ba a tswelang pelo.
- Fa Motšhankane a se na go tsamaya ba lemoga fa madi a ba dule dinaleng, mme ba ikaelela go a senya gore Nkele le morwae ba sale ba se na sepe. Ba ikaelela go tlhopha lekase le le tlhotlhagodimo gore babogadi le bona ba se ka ba bona madi ao.

- Raesebo le mmaagwe ba itumelela kakanyo e kwa ntle ga go itse maikaelelo a bona. Monyana jaaka fa a ne a patile Raesebo go tlhopha lekase, o tlhopha khasekete ya dikete di le nne le masome a supang mo diketeng di le tlhano tsa madi a inšoreense.
- Bopelotshetlha jwa ga MmaTšhatšhi le morwadie bo ba lebatsa gore moswi o ne a nna mo matikiring, mme ba senya madi a a ka bong a thusa monna le bana ba gagwe ka ntlha ya go tswa pelo mo dilong tse di sa ba lebaganang.

[25]

KGOTSA**POTSO 13****MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

- 13.1 Seane. (1)
- 13.2 O dumelane le Tlhapi gore ke ene a tshwanetsweng ke bogadi ba ga Ntshidi/ ga a ka a gakolola Tlhapi gore o dira phoso ka gore ke ene a tshwanetsweng ke bogadi, mme se se tsweletsa kgotlhang. (2)
- 13.3 O kaya gore o ntse a direla Ntshidi sengwe le sengwe le fa e se ngwana wa gagwe wa madi, a sa mo tlhopholole. (2)
- 13.4 Maikutlo a a tobekaneng le kutlobotlhoko ya se Tlhapi a se mo dirang. (2)
- 13.5 Loso lwa ga Ntshidi lwa thipa.
Loso lwa ga Legae. (2)
- 13.6 Tlhapi ga a na nnete, ke lenweenwee, ke nkgate-ke-tlhaname, o rera dikgang tsa lelapa la gagwe le rraagwe a sa itsise monna (2)
- 13.7 O ne a sa batle basadi ba bona ba feleletsa ba ngapane ka gore gompiano ba a utlwana, mme kamoso ba tsoga ba ngapana. (2)
- 13.8 Legae a ka bo a sa utlwa botlhoko le go bolawa ke pelo/Ntshidi a ka bo a sa swa loso lo lo botlhoko lwa go tlhajwa ka thipa. (2)
- 13.9 Legae ga a ka a nna kgatthanong le tshweetso ya ga Tlhapi le rraagwe ka bogadi, ka jalo se se tsweletsa morero. (2)
- 13.10 Ee, mokwadi o atlegile ka gore go lwelwa gore ke mang yo o tshwanetseng go amogela bogadi ba ga Ntshidi, se se tlhola kgotlhang magareng ga badiragatsi. (2)
- 13.11 Maikutlo a kutlobotlhoko ka se Tlhapi le rraagwe ba se dirang Legae/ Maikutlo a go tlhabiwa ke ditlhong gore batho ga ba na ditebogo le boammaaruri le fa o ba rotse morwalo.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

- 13.12 Ke ne ke ka kopa thuso kwa go bomalome ka ke bona ba nnyadisitseng/Ke ne ke ka kopa thuso kwa go bamolao gore fa go ntse jaana go dirwa jang/Ke ne ke ka tlogela fela ka e bile Ntshidi e se ngwanake wa madi.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 13.13 Modiri ga se moji/Batho ga ba na ditebogo le fa o ba tshedisitse noka e tletse/Bopelotshetlha bo kgona go tima motho dilo tse dintle.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- [25]

KGOTSA

POTSO 14 (POTSO YA TLHAMO)

ELA TLHOKO: Mo tlhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

GA SE LORATO – MJ Magasa

- Dilo mo terameng e, di tlhakathakanngwa ke Motsamai ka ntlha ya bopelotshetlha jwa gagwe le go sa kgotsofaleleng se a nang naso. Motsamai ke monna wa lelapa la bana ba le babedi e bong Lesego le Emang.
- O ratile Gadifele, a bo a mo nyala, mme le fa go ntse jalo o sa ntse a na le kgatlhego mo meseseng.
- Go nna mathomantsi ga gagwe go dira gore a tlhoke maikarabelo mo lelapeng la gagwe, mme a direle malapa a dinyatsi tsa gagwe ntswa bana ba gagwe ba sotlega.
- Ka ntlha ya bopelotshetlha le go sa kgotsofale ga gagwe o ratana le *Angeline*, ntswa a na le mosadi, mme ka ntlha ya fa e ne e se wa gagwe, o ne a mo jela madi, mme morago a mo koba mo ntlong e a e agileng.
- Ka ntlha ya go tswa pelo ga gagwe, o ne a boa gape a ratana le *Suzan*, yo le ena a neng a mo ratela dithoto, mme morago ga gore a mo rekele bene le go mo agela lebenkele, le ene a mo koba.
- Tsotlhe tse, di diragalela Motsamai ka ntlha ya go se kgotsofalele se a nang naso, mme a lelela dilo tse di kgakala nae ntswa a na le mosadi yo a rileng o mo rata ka la o ka swa nka go ja kwa tshimologong.
- Go se kgotsofaleng go, ga ga Motsamai ka go rena mo mading a gagwe, go mo kopanya gape le *Gladys* yo e rileng a fetsa go mo tlhabololela ntlo le go mo epela metsi, monna wa gagwe, Kefentse, a mo ntsha mo lapeng la gagwe le go mo duedisa dikete di le lesome tsa diranta ka ntlha ya fa a ntse a nna fa ga gagwe ene a se teng.
- Bopelotshetlha le go sa kgotsofaleng ga ga Motsamai go mo feletsa madi, segolobogolo a phenšene ka a tshwanelwa ke go duelela dikoloi tse a thutseng ka tsona.
- Motsamai o boela gae gonne go se lefelo le le gaisang legae. Go rata mesese ga gagwe go mo tlhokisitse maikarabelo gonne o ne a tlhokomologa lelapa la gagwe. O ne a tlamela malapa a basadi ba bangwe gammogo le bana ba bona, mme ba gagwe ba lala le ramatheka. Ntlo ya gagwe e se na bolejo, mme a agetse dinyatsi matlo a a nang le metsi, motlakase, bene le lebentlele.

- Fa a boela gae jaana, bana ba gagwe ba rutegile, mme ga ba mmone ka sepe ka ntlha ya fa a paletswe ke go ba godisa e bile ba kaya fa ba sa batle gore a boele gae ka a tlile go ba jela madi ntswa a paletswe ke go ba godisa. Se, ke maungo a a tholwang ke bopelotshetlha jwa ga Motsamai.
- Gadifele le ena o dira diphoso ka ntlha ya se Motsamai a mo dirileng sona. Ke mosadi wa lelapa, ga a ise a kgaogane le Motsamai semolao, fela o iponela nyatsi e bong *Bra Dan*.
- Sebe sa phiri ke gore *Bra Dan* o mo latelela mo gae, mme a mo tseye fa pele ga monna le bana ba gagwe gammogo le baagisanyi. Se se utlwisang botlhoko ke gore le bana ba mmitisa *Bra Dan* fa pele ga rraabona.
- Ga go dirwe jalo gonne ka Setswana monna a sa ediwe e bile ga a wediwe. Ga e re monna a rutlomolola matlhaku mosadi a mo thuse go a rutlomolola mo letlhakoreng le lengwe. Gadifele le gona o dira dilo tse, fa pele ga bana, bogolo jang ba ise ba kgaogane semolao le Motsamai.
- Le fa a ne a itse gore go fedile magareng ga gagwe le Motsamai, a ka bo a dirile dilo ka tsela e e maleba gonne e e anyang e leletse e ruta e e mo mpeng.

[25]**KGOTSA****POTSO 15****GA SE LORATO – MJ Magasa**

- 15.1 Setlamo sa *UTC (United Tobacco Company)*. (1)
- 15.2 Yo o se nang nnete/maikarabelo. (2)
- 15.3 O ne a sa tshwara madi/O ne a sa batle ba mmotsa ka tsa madi. (2)
- 15.4 Ee, Gadifele o utlwile botlhoko ka se Motsamai a tluaetseng go se mo dira. Nnyaya- o ruta bana mekgwa e e sa siamang. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 15.5 Ke gore bakapelo ba gagwe ba mo kutile e bile o lelekilwe kwa tirong. (2)
- 15.6 E senola gore Morake ga a tlotle bagolo. (2)
- 15.7 Ee - gonne ga se rre, mme a ye go tlhokomela lelapa la gagwe. Nnyaya - gonne a re agetse ntlo/o a re tlhokomela. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 15.8 Ga a tshepagale - O kobile Motsamai a ntse a mo agetse ntlo. Ga a na lerato la nnete - O ipatlela madi fela mo banneng. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 15.9 Ke mekgwa e e maswe ya ga Motsamai/Go nna matlhomantsi ga ga Motsamai. (2)

- 15.10 Ee - mo botshelong go na le batho ba ba tshwanang le Motsamai
Nnyaya - dilo tse Motsamai a di dirang di supa a feteleditswe thata. (2)
- 15.11 O ne a sentse dikoloi di le tharo tsa tiro e bile a sa ye tirong ka tlhomamo. (2)
- 15.12 O kgonne go itshokela mathata a godisa bana a le nosi.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 15.13 Ee - go siame gonne Motsamai o ne a sa tlhokomele lelapa la gagwe.
Nnyaya - o ne a tshwanetse go bontsha gore ke mosadi tota, a itshoke. (2)
- [25]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 80